

PROVOCATIO

En flervetenskaplig tidskrift om mänskliga rättigheter

Title:	EU som rättighetsbärare genom handelsavtal		
Author(s):	Mikael Silfors		
Language:	Swedish		
Keywords:	EU, handelsavtal, socioekonomiska rättigheter, ansvar, rättighetsaktör		
Journal:	Provocatio	79	109-121
Year:	2015	ISSN:	2002-1631
Issue:	1	Web:	http://journals.lub.lu.se/index.php/prvc/index

ABOUT PROVOCATIO

Provocatio is published by Human Rights Studies at Lund University www.mrs.lu.se. Human Rights Studies is part of the Department of History and offers a Bachelor programme and doctoral studies in human rights.

Provocatio aims to be a forum for critical and constructive analysis of and debate on human rights. Human rights can be many things: a legal system of principles and rules, a political language, an international practice, a philosophical idea, and a conflicting and evasive historical tradition. Human rights can serve as tools of resistance against oppression, but also as a rhetorical veneer for propaganda. Human rights are a phenomenon that needs to be studied in all this complexity.

The journal has developed out of *Skriftsamling i mänskliga rättigheter* [länk till där de finns, om de finns], which was published in seven volumes from 2010 to 2014. Like that earlier publication, *Provocatio* is an opportunity for students to get published. Some of the articles in *Provocatio* are shortened, revised versions of essays and theses by students on the Bachelor programme in Human Rights Studies at Lund University. The journal also welcomes submissions from Phd-students and researchers, as well as students on other study programmes.

The journal is not committed to any political or theoretical position, only to the potential of critical analysis. We welcome submissions with a broad range of perspectives.

EDITORIAL TEAM

The journal has a team of two permanent editors. For each issue, one or two editorial assistants are assigned; these are students on or alumni from the Bachelor programme in Human Rights Studies.

EDITORIAL POLICY

Provocatio is an open access journal, available free of charge online. Customary copyrights restrictions apply. In addition to research articles (some of which are revised student essays and theses) the journal publishes reviews of new academic literature, essays and reflections. *Provocatio* accepts texts in **Swedish, English, Danish, and Norwegian**. All submissions are reviewed by the editors. See "Instructions for authors" for further information.

CONTACT INFORMATION

Provocatio

Human Rights Studies

Lund University

P.O. Box 192, SE-221 00 Lund

E-mail: provocatio@mrs.lu.se

Journal web page: <http://journals.lub.lu.se/index.php/prvc/index>

Departement web page www.mrs.lu.se

EU som rättighetsgivare genom handelsavtal¹

Mikael Silfors

Any institutional order is to be assessed and reformed principally by reference to its relative impact on the realization of the human rights of those on whom it is imposed.²

Majoriteten av samtida uppfyllda mänskliga rättigheter har en direkt koppling till, eller kan nära relateras till, fattigdom. För socioekonomiska rättigheter stadgade i Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR) är kopplingen omisskännlig, men även åtnjutandet av civila och politiska rättigheter kan i stor grad påverkas av fattigdom. Bristen på säker tillgång till mat, vatten, husrum och sjukvård försätter människor i en situation där dessa essentiella behov måste gå före ifrågasättande av ett icke rättssäkert eller odemokratiskt samhälle. Bristande

¹ Artikeln är tidigare publicerad i "Studentskriftsamling. Mänskliga rättigheter vid Lunds universitet", vol. 2, 2011, sid. 29–32.

² Thomas Pogge, "Human Rights and Human Responsibilities" i *Global responsibilities: who must deliver on human rights?*, Kuper (red.), New York: Routledge, 2005, sid. 15.

hälsa och ekonomiska medel leder vidare till bristande utbildning och möjligheter att förstå och utkräva sina rättigheter.³

Den huvudsakligt ansvariga aktören för ett territoriums socioekonomiska situation anses som oftast vara staten som de facto besitter kontroll över området. Samtidigt är det inte många som skulle bestrida att mänskliga rättigheter är ett universellt och kosmopolitiskt koncept.⁴ Men vad händer då när en stat är för svag för att tillgodose sina invånare deras socioekonomiska rättigheter?

Denna artikel utforskar en komplex tolkning av ansvarsbegreppet som bryter ner den traditionella uppfattningen av ansvar. Jag är likt Onora O'Neill kritisk till hur alla diskussioner, rapporter och tankar om global rättvisa lägger störst vikt vid vilka rättigheter och varor som alla människor bör åtnjuta snarare än vilka aktörer det är som ska tillgodose dessa.⁵ Problemet när man förbiser rättighetsgivare i det här fallet blir att man även förbiser problematiken med att den ansvariga staten kan vara obenägen eller för svag för att ändra den negativa situationen. Centralt är i sådana fall inte vilken aktör som är skyldig till att socioekonomiska rättigheter inte kan uppfyllas, utan vilken aktör som kan åtgärda problemet. Det är i identifierandet av icke- respektive utomstatliga aktörer med förändringspotential som sekundära rättighetsgivare kommer in. I ett idealsamhälle uppfyller sekundära rättighetsgivare sin uppgift genom att följa de föreskrifter som staten, den primära aktören, fastslår. Men när stater är för svaga för att själva kunna tillgodose sina medborgares rättigheter och stipulera regler för andra aktörer, så krävs det att andra aktörer tar ansvar. Det kan vara nationella och internationella organisationer, institutioner och företag, så väl som andra stater. Gränserna mellan primära och sekundära rättighetsaktörer kan rent av suddas ut om företag besitter större ekonomisk makt än staten de är verksamma i. I dessa fall kan rättvisa endast tillgodoses

³ Pogge, 2005, sid. 3-6.

⁴ Onora O'Neill. "Agents of Justice" i *Global responsibilities: who must deliver on human rights?*, Kuper (red.) New York: Routledge, 2005, sid. 180-184.

⁵ O'Neill, 2005, sid. 186.

av en mångfald av aktörer som alla bidrar utifrån sin egen kapacitet och de sekundära rättvisegivarnas specifika funktioner och möjligheter fastställer vilket ansvarsområde de har. Människorättssubjektens kosmopolitiska universalitet bör med andra ord till en viss grad även innefatta rättighetsgaranten. Det är viktigt att förtydliga att en aktörs ansvar inte får andra aktörers ansvar att upphöra. Flera aktörer eller grupper av aktörer kan alltså vara ansvariga samtidigt, på olika grunder och i olika grad.⁶

Jag anser, i likhet med Leif Wenar, att ansvaret för en individs socioekonomiska status expanderar från individnivå till regional, nationell och slutligen internationell nivå när den föregående nivån inte har möjlighet att tillgodose behoven. Möjligheten att påverka utan att bära för svåra kostnader är avgörande för identifierandet av ansvariga aktörer. Utvecklade länder åläggs därmed ett sådant ansvar då de har kapacitet att förändra situationen utan att bära sådana svåra kostnader.⁷

EU har som centrum för en stor del av världens handel och genom unionens politiska och ekonomiska makt en betydande förändringspotential i frågor om den socioekonomiska situationen för många länder i utveckling. Handelshinder så som tullar och importkvoter på varor från ickemedlemmar gör det mycket svårt för länder i utveckling att delta i den europeiska marknaden, vilket, enligt många, i sin tur har negativa effekter på utvecklingen i länderna. Genom preferenssystem, bistånd och förmånliga regionala avtal arbetar EU med det uttalade målet att påskynda den ekonomiska sociala och kulturella utvecklingen för sådana stater. Dessa initiativ och avtal har dock varit föremål för kritik bland organisationer från civilsamhället och regeringsrepresentanter från länderna i utveckling.⁸

⁶ O'Neill (2005) sid. 189-194.

⁷ Leif Wenar, "Responsibility and Severe Poverty", i *Freedom from Poverty as a Human Right: Who owes what to the very poor?*, Pogge (red.), Oxford University Press, 2007, sid. 24-28.

⁸ Oxfam International, *The Impact of the EU's 'Everything but Arms' Proposal*, IDS research report, Januari 2001, s.1-4. & Oxfam International, *Partnership or Powerplay?* Oxfam Briefing Paper, April 2008, s.2-4. & Global Issues, *Foreign Aid for development Assistance*, senast uppdaterad 2010-04-25:

Eftersom handel är en av EU:s stora identitetsfrågor är deras handelspolicy ett bra forum för att utreda ett sådant ansvar. För att kunna navigera i denna uppsjö av dokument använder jag FN- och NGO-rapporter som vägledare till betydelsefulla och relevanta dokument. Kritiken fyller endast rollen som grindöppnare till artikelns texter och kommer därför inte att utforskas närmare. Företeelsen ”ekonomiska partnerskapsavtal” är ofta föremål för stark kritik och i Ghana är frågan särskilt aktuell och omdiskuterad vilket gör landets dokument intressanta. Granskningens andra dokument utgörs av en den EU-förordning som reglerar Everything but Arms initiativet (EbA). EbA-systemet har kritiserats för att vara ineffektivt och hota/hämna utvecklingen i både Afrika⁹ och Västindien.¹⁰ Avsikten med att granska både ett generellt handelssystem och ett bilateralt traktat är att kontrollera skillnader mellan de olika handelsförhållandena. Sådana skillnader är relevanta för att skapa en tydligare bild av unionens förhållningssätt till uppfyllande av socioekonomiska rättigheter.

Bevekelsegrunder och formulerade mål

Cotonouavtalet är ramverket för alla ekonomiska partnerskapsavtal mellan EU och afrikanska stater och där presenteras de övergripande målsättningarna avtalen har, eller säger sig ha. Varje europeiskt partnerskapsavtal (EPA) är ett mindre regionalt instrument som ska bidra till att uppfylla Cotonouavtalets större internationella slutgiltiga mål.¹¹

<http://www.globalissues.org/article/35/foreign-aid-development-assistance>, senast besökt 2010-12-03.

⁹ Isolda Agazzi, ”Everything but Arms Deal Doesn’t Benefit Enough People”, Inter press service, pub. 2010-07-15: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=52166>, senast besökt 2010-12-20.

¹⁰ Bert Wilkinson, ”Caribbean to lose in EU’s Everything-But-Arms deal”, Third World Network: <http://www.twinside.org.sg/title/arms.htm>, senast besökt 2010-12-20.

¹¹ European Commission: Trade, Economic Partnerships: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/>, senast besökt 2010-11-20.

Därmed är en redogörelse av bevekelsegrunderna i och ansvarsformen för Cotonou viktig för att sedan gå vidare till EPA:ernas förfaranden. Det övergripande socioekonomiska syftet med Cotonouavtalet är följaktligen att med hjälp av hållbar ekonomisk tillväxt, delaktighet i den globala marknaden, ökad sysselsättning, utveckling av den privata sektorn och förbättrad tillgång till resurser för produktion, minska och på sikt utrota fattigdomen i Afrika, Västindien och Stillahavsregionerna (AVS). Vidare nämner Cotonou såväl individers mänskliga rättigheter och grundläggande behov som rättvis fördelning av den ökande avkastningen och främjandet av social utveckling. Det gäller alltifrån säker tillgång till mat, vatten, husrum, skolgång, sjukvård och arbete mot hiv/aids, möjlighet till personlig utveckling och respekten för arbetsrätt. Även frågor om jämställdhet och hållbar förvaltning av miljö och naturresurser samt möjligheter för framväxten av ett organiserat civilsamhälle är viktiga frågor i avtalet.¹²

Trots att man inte explicit nämner ekonomiska, sociala eller kulturella rättigheter i Ghanas EPA, kan ett visst ansvarstagande för socioekonomiska förhållanden uttolkas från retoriken i avtalets ingress. Där bekräftas parternas förbindelse till att respektera mänskliga rättigheter, demokratiska principer, rättstatsprincipen samt 'bra samhällsstyrning'. Vidare uttrycker parterna att de beaktar vikten av att främja och påskynda den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen, för att i sin tur bidra till fred och säkerhet. Man hävdar att man tar hänsyn till utveckling som en målsättning, med beaktandena av internationella överenskommelser och Millenniemålen så som de är stadgade i Millenniumdeklarationen (2000).¹³

EPA:n har två huvudsakliga funktioner som ska uppfylla dessa bevekelsegrunder: Att öka tillgången till den europeiska marknaden för Ghana samt att gradvis integrera landet i den globala ekonomin.¹⁴ Man vill med andra ord liberalisera landets marknad genom att stegvis avlägsna tullar

¹² Cotonouavtalet (2000) Preamble, artikel 1, artikel 25.

¹³ Ghanas interim EPA (2007) preamble, artikel 1.

¹⁴ Ghanas interim EPA (2007) preamble, artikel 1.

och kvoter på ett antal varor och ge friare exportmöjligheter till Europa som är mottagare av över 40% av Ghanas export.¹⁵

För att kunna etablera och bibehålla det samhälle med en fungerande marknadsekonomi som Cotonouavtalet och EPA:n syftar till att upprätta, krävs stöd och kapacitetsuppbyggnad av relevanta aktörer. För att nå avtalets mål förbinder sig parterna i EPA:ns artikel 3 att samarbeta och stödja Ghana med såväl finansiella som ickefinansiella medel.¹⁶ Vid eventuella förluster för Ghanas industrier när landets handelshinder sänks eller helt försvinner, ska parterna enligt artikel 18 upprätta en djupgående dialog om stöd och reformer för att ställa situationen tillrätta. EPA:n hänvisar här till relevanta delar av Cotonouavtalet för ingående förordningar om stödåtgärder.¹⁷ Begreppet stöd innefattar bidrag från EU i form av kapital, mänskliga och materiella resurser för rådgivning och övervakning samt etablering av program och projekt.¹⁸ Stöd för att stärka Ghanas produktion ska slutligen öka landets konkurrenskraft och förmåga att försörja landets invånare.¹⁹

Vid innehållslig granskning av EPA:n är det endast i två stycken av dokumentets 108 sidor som ansvar explicit nämns. Inget av dem avser dock den form av ansvar som eftersöks i denna artikel. Bristen på retorik som explicit uttrycker socioekonomiskt ansvar utesluter självklart inte ett visst ansvarstagande från unionen.²⁰ I EPA:n och Cotonouavtalet kan erbjudandet av stöd för att fullgöra liberaliseringsplanen utläsas teleologiskt som ett politiskt formulerat mål för upprätthållandet av socioekonomiska rättigheter. Det är dock inte alla omnämnda begrepp och bevekelsegrunder som tilldelas politiskt formulerade tillvägagångssätt genom vilka de ska införlivas. Program ska upprättas och bistånd utlovas för upprättandet av

¹⁵ PRO, Ministry of Trade and Industry, "What you must know about Ghana's interim EPA", Ghana Business News, 2010-01-23.

¹⁶ Ghanas interim EPA (2007) artikel 3.

¹⁷ Ghanas interim EPA (2007) artikel 18.

¹⁸ Cotonouavtalet (2000). artikel 9, artikel 20, artikel 25, artikel 26.

¹⁹ Ghanas interim EPA (2007) artikel 7, artikel 43.

²⁰ Ghanas interim EPA (2007) artikel 73.

billigt husrum²¹ och respekten för arbetsrätt ska från EU:s sida stödjas genom informationsutbyte om lagar och kunskapsprogram.²² Säker tillgång till mat, vatten, sjukvård, utbildning och frågor som hiv/aids bekämpning är rättigheter och principer som enligt Cotonou ska respekteras, stödjas och främjas, men hur stödet och främjandet ska utformas från EU:s sida formuleras inte i något av dokumenten.²³ Slutligen är det dock enbart liberaliseringsplanerna för Ghanas marknad som har en tidsbaserad målsättning, alla andra frågor saknar tidsfrister.²⁴

Everything but Arms-förordningen

Europeiska rådets förordning nr. 416/2001, även känt som EbA-förordningen, presenterar en för artikeln relevant bevekelsegrund i en av dokumentets mest centrala delar. Här skriver EU att man:

[i] ljuset av den verkliga risken att de minst utvecklade länderna marginaliseras ytterligare i världsekonomin, måste gemenskapen gå ännu längre än dessa åtaganden och omedelbart bevilja samtliga produkter från LDC:erna, förutom vapen och ammunition, tullfritt tillträde utan kvantitativa begränsningar.²⁵

Handelsarrangemanget upprättades med andra ord till följd av fattigdomen i de minst utvecklade länderna, men precis som i tidigare nämnda avtal har ansvarsrelaterade begrepp uteblivit. Inga konkreta mål har heller satts upp för att sociala, kulturella eller ekonomiska rättigheter ska uppfyllas. Skillnaden mellan EbA initiativet och de undersökta avtalen är därmed att

²¹ Cotonouavtalet annex II artikel 7. Cotonouavtalet, artikel 25.

²² Cotonouavtalet artikel 50.

²³ Cotonouavtalet, artikel 25.

²⁴ Stepping Stone European Partnership Agreement between Ghana of the One part, and the European Community and its member States (2007) Annex 2.

²⁵ Official Journal of the European Communities Council Regulation (EC) No 416/2001, preamble.

förordningen erbjuder hjälp av en passiv karaktär utan de garantier eller erbjudanden om stöd eller dialog som ges genom ett avtal. Ansvarstagandet slutar vid öppnandet av den egna marknaden. Slutsatsen blir här att EU inte eftersträvar att erbjuda likvärdiga tryggheter, förmåner eller stödåtgärder och därmed inte likvärdigt ansvar gentemot alla handelsparter.

Ett indirekt sekundärt ansvar

Studerar man bevekelsegrunderna i Ghanas EPA och Cotonouavtalet i förhållande till deras tillvägagångssätt och målsättningar påträffas ett intressant förhållande. Ett flertal av de socioekonomiskt relaterade bevekelsegrunder som presenteras i ingresserna, syftesavsnitten och flera av artiklarna i avtalen har endast vagt utformade strategier för uppfyllande och saknar politiskt formulerande målsättningar.

Denna iakttagelse säger oss två saker. För det första kommer många av de socioekonomiska frågorna kommer i andra hand och utgör policyfrågor som hamnar vid sidan av egentliga åtaganden. Resonemanget varar mot resultatet från en studie av Camilla Opoku och Andrew Jordans.²⁶ Visserligen var forumet för deras studie förhållandet mellan EU:s interna och externa policyer för hållbar utveckling, men en av undersökningens synteser var att de sociala och ekonomiska aspekterna av EU:s agenda för extern utveckling var ofullständiga och långsamma.

För det andra verkar det som att uppfyllandet av de nämnda rättigheterna och principerna ska komma genom den utveckling som marknadsliberaliseringen ska resultera i. EU:s ansvar i avtalen sträcker sig alltså till att förbinda Ghana och andra handelsparter till att fokusera de ökade resurser som utveckling ger på tillfredsställandet av deras invånares socioekonomiska rättigheter. Om dessa stater väljer att prioritera sina

²⁶ Camilla Opoku & Jordan Andrew. *The European Union and external dimensions of sustainable development: Ambitious promises but uncertain outcomes?*, Centre for Social and Economic Research on the Global Environment, Norwich, 2005, sid. 1.

resurser inom andra fält så erbjuder EU inget tilläggsansvar för individen vid sidan om den egna staten. Ansvar för upprättas istället på statlig nivå med legislativt etablerade rättesnören för länderna i sina ansträngningar för utveckling av de socioekonomiska förhållandena. Ansvarsformen kan därmed beskrivas som indirekt i den mening att EU erbjuder ett antal hjälpmedel och säkerhetsåtgärder för att liberaliseringen ska ske utan större förluster på statligt och privat plan. EU åtar sig en implicit form av sekundärt ansvar då dess part i avtalet erbjuder stöd och reformer som ska påverka den ekonomiska situationen i det aktuella landet samt ge vissa garantier för reformernas genomförande. För att i full utsträckning leva upp till idén om skyldigheten till sekundära rättighetsgivare krävs dock att unionen arbetar för individens säkra tillgång till rättigheters objekt och inte förpassar rättigheterna till att utgöra policyfrågor för den andra staten att uppfylla.

Det sekundära ansvarstagandet är som nämnt ovan inte lika påtagligt när det gäller EbA-initiativet. Här förekommer varken stödåtgärder eller upprättande av projekt som ska uppfylla några rättigheter. Att det är en lätt form av sekundärt ansvarstagande är dock svårt att förneka då åtgärderna EU vidtar inte hade krävts vid handel med en rik stat. Vidare är unionen intresserad av att upprätta liknande avtal med alla APC-stater. De initiativ som erbjuds genom avtalen skulle således alla EbA-stater kunna ta del av. Ett sådant erbjudande om direkt internationellt samarbete, genom avtal om utveckling med indirekta socioekonomiska konsekvenser för invånarna, liknar Arjun Senguptas tes om hur industriländers ansvarstagande ska se ut för att kunna uppfylla den mänskliga rättigheten att vara fri från fattigdom.²⁷ Dialog, finansiering, rättvis handel, stöd för att lätta stadsskulder och bistånd uppfyller föreslagna tillvägagångssätt, men avsaknaden av garantier för att samarbetet gynnar de fattiga gör att avtalen inte överensstämmer med Senguptas tankar.

²⁷ Arjun Sengupta, "Poverty Eradication and Human Rights" i *Freedom from poverty as a human right: who owes what to the very poor?*, Pogge (red.) New York: Oxford University Press, , 2007, sid. 244.

Med utgångspunkt i dokumentens retorik skulle man kunna hävda att den kapacitetsbaserade asvarsprincipen är den huvudsakliga orsaken för de socioekonomiska delarna av EU:s policy. En av bevekelsegrunderna för EbA-systemet uttrycker bland annat att hotet mot de minst utvecklade länderna behöver omedelbara motåtgärder från EU.²⁸ Vidare används denna princip ofta för att påvisa internationella aktörers ansvar för länder i utveckling där socioekonomiska rättigheter inte kan uppfyllas på egen hand av akademiker så som O'Neill och Wenar.

Man kan även använda sig av en annan definition av ansvarsfullt institutionellt förfarande för att pröva avtalets inverkan på socioekonomiska rättigheter. Thomas Pogge menar att aktörer som upprätthåller och har möjlighet att förändra missgynnande institutionella ordningar fordras att reformera dessa system för att möjliggöra uppfyllandet av grundläggande rättigheter. Genom att lätta sina tullar och sträva efter att förbättra tillgången till rekvisiten för adekvat levnadsstandard och andra sociala, kulturella och ekonomiska rättigheter visar EU på en ambition att kompensera för den internationella struktur som enligt bland annat Wenar och Pogge missgynnar länder i utveckling. Man skulle kunna hävda att ansvaret som EU:s handelspolicy upprättar är otillräckligt eftersom den saknar garantier om att skydda invånarna från de orättvisor som EU bidrar till att upprätthålla. Enligt Pogge ska ordningar struktureras så att de realiserar mänskliga rättigheter i största möjliga mån.²⁹ Genom att endast ta indirekt ansvar för uppfyllandet av flera av de nämnda socioekonomiska rättigheterna uppfyller inte EU:s handelsarrangemang kravet om att i möjligaste mån realisera mänskliga rättigheter.

²⁸ Official Journal of the European Communities Council Regulation (EC) No 416/2001, preamble.

²⁹ Pogge, 2005, s.14-16.

Slutsatser

Vilken grad av ansvar EU tar för uppfyllande av rättigheter beror på dess relation till handelsparten. Gemensamt för de studerade handelsavtalen är att de ger fritt tillträde till den europeiska marknaden genom att avlägsna tullar och kvoter för handelsparternas varor. De formulerades även för att åtgärda den ekonomiska situationen i utvecklingsländer. Här slutar dock likheterna. Genom Cotonouavtalet och Ghanas interim-EPA tillkommer flera stödåtgärder i form av finansiella, materiella, mänskliga och informationsbaserade resurser. Ett flertal av de socioekonomiskt relaterade bevekelsegrunder som presenteras i avtalen utgör dock policyfrågor utan formulerade strategier eller målsättningar. I Europeiska rådets förordning nr. 416/2001 etableras endast hjälp av en passiv karaktär utan de säkerhetsåtgärder och stöd som avtalen erbjuder. För att ta del av EU:s ansvarstagande med stödåtgärder, förmåner och tryggheter tvingas externa handelsparter därmed ingå avtal med unionen.

I ljuset av dessa slutsatser kan man utläsa att EU tar ett indirekt sekundärt ansvar för berörda invånares socioekonomiska rättigheter. Indirekt eftersom dokumenten möjliggör en förändring som är menad att förbättra situationen för handelsparterna, snarare än att ge direkta garantier för individer. Ansvaret som formuleras i de politiska dokumenten ligger på ett statligt plan med legislativt etablerade rättesnören för utvecklingsländernas arbete med socioekonomiska förhållanden. Härigenom kan man hävda att EU:s handelsarrangemang inte upprättar den grad av ansvarstagade som de har en positiv skyldighet att uppfylla utifrån den moraliska principen om expanderande ansvar vid oförmåga att uppfylla socioekonomiska rättigheter. Förhoppningsvis kan vidare studier av EU:s handelsarrangemang bidra till en djupare förståelse för dess effekter på världens utvecklingsländer samt i vilken mån deras rättigheter tillgodoses.

Referenser

- Agazzi, Isolda. "Everything but Arms Deal Doesn't Benefit Enough People", Inter press service, pub. 2010-07-15: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=52166>, senast besökt 2010-12-20. PRO, Ministry of Trade and Industry, "What you must know about
- Cotonouavtalet (2000) Preamble, artikel 1, artikel 25.
- European Commission: Trade, Economic Partnerships: <http://ec.europa.eu/trade/wider-agenda/development/economic-partnerships/>, senast besökt 2010-11-20.
- Ghanas interim EPA (2007)
- Ghana Business News: <http://www.ghanabusinessnews.com/2010/01/23/what-you-must-know-about-ghana%E2%80%99s-interim-epa/>, senast besökt 2010-12-16.
- Global Issues, Foreign Aid for development Assistance, senast uppdaterad 2010-04-25: <http://www.globalissues.org/article/35/foreign-aid-development-assistance>, senast besökt 2010-12-03.
- O'Neill, Onora. "Agents of Justice" i *Global responsibilities: who must deliver on human rights?*, Kuper (red.) New York: Routledge, , 2005.
- Official Journal of the European Communities Council Regulation (EC) No 416/2001.
- Opoku, Camilla & Andrew Jordan. *The European Union and external dimensions of sustainable development: Ambitious promises but uncertain outcomes?*, Norwich: Centre for Social and Economic Research on the Global Environment, , 2005.
- Oxfam International, *The Impact of the EU's 'Everything but Arms' Proposal*, IDS research report, Januari 2001.
- Oxfam International, *Partnership or Powerplay?* Oxfam Briefing Paper, April 2008.
- Pogge, Thomas. "Human Rights and Human Responsibilities" i *Global responsibilities: who must deliver on human rights?*, Kuper (red.), New York: Routledge, 2005.
- Sengupta, Arjun. "Poverty Eradication and Human Rights" i *Freedom from poverty as a human right: who owes what to the very poor?*, Pogge (red.) New York: Oxford University Press, 2007.
- Stepping Stone European Partnership Agreement between Ghana of the One part, and the European Community and its member States (2007).
- Wenar, Leif. "Responsibility and Severe Poverty", i *Freedom from Poverty as a Human Right: Who owes what to the very poor?*, Pogge (red.), Oxford University Press, 2007.

Wilkinson, Bert. "Caribbean to lose in EU's Everything-But-Arms deal", Third World Network: <http://www.twinside.org.sg/title/arms.htm>, senast besökt 2010-12-20.